

Lễ cúng trước khi hạ thủy ghe ngo.
Ảnh: Tăng Quốc Bảo

Về chơi miền Tây, hẳn thấy nhà nào vừa đóng ghe xong hoặc vừa chuẩn bị cho một chuyến mưu sinh trên sông nước đều nghe cái câu chân chất đậm tình: “Chiều nay cúng ghe, qua lại rai với chú vôi xị nghen mậy”. Cúng ghe thường diễn ra vào buổi chiều để rạng sáng hôm sau người nhà kịp khởi hành, bắt đầu một chuyến mưu sinh gian khó. Ghe mới đóng thì bắt buộc phải cúng. Ghe tam bản của người bán hàng bông, ghe hàng, ghe biển thì cũng phải cúng trước mỗi chuyến thủy trình. Với người miền Tây, chiếc ghe không đơn thuần chỉ là các mảnh ván ghép lại với nhau trên một chiếc xương khung vững chãi rồi chét keo, lấp vò cho nước đứng chảy vào trong, chiếc ghe còn có linh hồn riêng của nó!

Chú tôi sống bằng nghề đi ghe biển ra khơi xa đánh bắt cá. Nhà chú có chiếc ghe biển đủ chứa khoảng bảy, tám người. Mỗi tháng ghe biển của chú ra khơi một lần, thường đi vào giữa tháng và trở về vào cuối tháng. Hồi nhỏ, mỗi lần tới nhà chú chơi tôi đều thích ngồi ngắm nhìn chiếc ghe biển sơn màu xanh dương và đỏ của chú, trước mũi ghe có vẽ hai con mắt long lanh, hệt như mắt người. Chú nói: “Để nó nhìn đường”. Tôi cười. Hồi đó tôi chưa hiểu người miền mình hay quan niệm tâm linh, cũng như nghĩ trên sông, trên biển cũng có những vị thần phù trợ. Trước khi đi biển chú tôi cho cúng ghe lớn lắm. Khi trái cây, khi mâm cơm với thịt gà, thịt vịt, thịt heo; cũng có lúc bội thu chú cúng ghe bằng cả heo quay. Khi cúng chú thím tôi đứng trên mũi ghe khấn vái lâu lắm. Tôi để ý cái câu quen quen mà chú thím và những người quê tôi hay khấn là: “Vái Bà Cựu độ cho ghe con đi lần này suôn sẻ...”. Tôi cứ ngỡ ngỡ trong đầu mình câu hỏi: “Bà Cựu là ai?”. Tôi hỏi ông nội thì ông chỉ trả lời chung chung: Bà Cựu là “Bà” và “Cựu” sống và cai quản sông nước, giúp đỡ ghe xuống khi gặp sóng lớn gió to.

Sau này, tìm tòi nghiên cứu, tôi mới biết tín ngưỡng thờ Bà Cựu bắt nguồn từ miền Trung rồi ảnh hưởng vào miền Tây Nam Bộ vào khoảng thế kỉ 17 -18. Về tín ngưỡng Bà Cựu, có hai luồng ý kiến, một bên cho rằng đó là Thần Nước, Mẫu Thủy và Mẫu Thoải (theo tín ngưỡng thờ Mẫu), một bên lại khẳng định đó là Bồ Tát (theo tín ngưỡng thờ Phật). Song, giải thích theo hướng nào thì thực tế trên những chiếc ghe đều có bàn thờ Bà Cựu. Ghe có mũi thường làm bàn thờ ở trên cao, mắc lên mũi ghe hoặc đóng cố định trên thành mũi. Ghe nhỏ hơn thì bàn thờ Bà Cựu đơn sơ hơn, thường nằm ngay mũi ghe, có lư hương hoặc một ống hình trụ dùng để cắm nhang, không gian nhỏ để cúng trà nước, hoa quả. Tuy nhiên, dù đơn sơ hay cầu kì

Tục cúng ghe TRÊN MIỀN SÔNG NƯỚC

HOÀNG KHÁNH DUY

thì người đi ghe cũng một lòng tôn thờ Bà Cựu, mong muốn Bà Cựu độ trì cho chuyến đi được bình an, cho cuộc mưu sinh được thuận lợi.

Những hiểm nguy của ghe xuống trên sông nước thì nhiều vô kể. Mùa nước lớn thì lo chìm ghe, sóng to thì sợ lật ghe... Với người miền Tây, sông nước vừa cứu mang họ, là nơi để họ mưu sinh; vừa là mối lo ngại không nhỏ. Bởi thế mà tín ngưỡng Bà Cựu có ý nghĩa quan trọng trong đời sống tinh thần của người miền Tây để rồi họ xem đó là chỗ dựa tinh thần trước mỗi chuyến đi xa, nơi để vịn vào mỗi khi gặp sóng to gió lớn, giúp họ vững tâm trong những cuộc mưu sinh trên sông.

Ở những làng chài ven biển hoặc những ngã ba, ngã tư sông,... người ta thường dựng miếu thờ Bà Cựu ven sông để người đi ghe tứ xứ đổ về ghé thắp nén nhang, khấn vái rồi tiếp tục lên đường. Sông này sông nọ có tên, còn Bà Cựu trong tâm linh người miền Tây vẫn chỉ một và đầy bao dung, nhân hậu, yêu thương. ■